

How to respond to referee comments for scientific articles?

Bilimsel makalelerde hakem görüşlerine nasıl yanıt verilmelidir?

Mustafa Serdar Kalemci, Burak Turna

ABSTRACT

Currently, the increasing number of article submissions to scientific journals forces editors to be more selective in their acceptance of papers. Consequently, editors have increased the frequency of their use of scientific referee mechanisms. For many researchers, the publication of a scientific article in a high impact factor journal is a gradual and difficult process. After manuscript preparation and submission, one of the most important is responding to the comments of referees. However, there is a paucity of published reports in the literature describing how to respond to these comments. The aim of this review is to assist researchers/authors in responding to referee comments as part of the publication process for scientific articles.

Key words: Article; peer review; response letter; scientific referee.

ÖZET

Günümüzde, dergilere yollanan makale sayısının giderek artması dergileri makale kabulünde daha seçici davranmaya zorlamaktadır. Buna paralel olarak, editörlerin bilimsel hakemlik mekanizmalarını kullanma sıklıkları artmıştır. Birçok araştırmacı açısından bilimsel bir çalışmayı, etki faktörü yüksek bir dergide yayımlamak zorlu ve kademeli bir süreçtir. Bu süreçte makalenin hazırlanıp dergiye yollanılmasından sonraki en önemli aşama hakem görüşlerine yanıt verilmesidir. Hakem görüşlerine nasıl yanıt verileceğine dair literatürde sınırlı sayıda yayın vardır. Bu derlemede, bilimsel makale yayımlama sürecinde hakem görüşlerine nasıl yanıt verilmesi gerektiği konusunda araştırmacılara/yazarlara yardımcı olunması amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Akran denetimi; bilimsel hakemlik; cevap mektubu; makale.

Bilimsel sürecin önemli ve aynı zamanda vazgeçilmez bir parçası bilimsel yayındır. Bilimsel yayın, bilimsel yazım kurallarını esas alıp özgün araştırma sonuçlarını tanımlayan, yazılmış ve basılmış bir rapordur. Bilimsel makaleyi tanımlamadan önce geçerli yayının tanımlamasının yapılması uygun olacaktır. The Council of Biology Editors'e göre geçerli bir bilimsel yayın, meslektaşlara deneyleri tekrarlama, gözlemleri değerlendirme ve entellektüel işlemleri değerlendirme fırsatını sağlayacak, yeterli bilgiye sahip ilk açıklamadır.^[1] Tezler, vaka raporları, özetler, posterler ve diğer birçok literatür yayımlanabilir, ancak bunlar her zaman geçerli yayın ölçütünü karşılamayabilir.^[2]

Bilimsel makale, geçerli bir yayının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanmış makale olup formal birtakım bileşenlerden oluşur. Bir makalenin ana iskeletini oluşturan en yaygın

dizilim şekli sırayla giriş, yöntem, bulgular, tartışma ve sonuç şeklindedir. Yayınlarda genellikle en sık bu format kullanılmasına rağmen bugüne kadar çeşitli formatlar tanımlanıp kullanılmıştır. Makaleyi düzenlemeden önce, yazarlar makaleyi göndermeyi planladıkları derginin "yazarlara bilgi" bölümüne bakıp bu konu hakkında ayrıntılı bilgiye ulaşabilir.

Makalenin ilk hali bittikten sonra, birkaç kere daha makalenin üstünden geçip gereken yerlerin düzeltilmesi gerekmektedir. Bu sırada, akademik görüşüne önem verdiğiniz arkadaşlarınıza veya meslektaşınıza yazınızı gösterip onlardan tavsiye ve eleştirilerini istemek iyi bir strateji olacaktır. Yazı, ilgili dergiye yollanmadan önce, anlatım bozuklukları, yazım ve imla hataları açısından birçok kez okunup kontrol edilmelidir. Otomatik yazım kılavuzları da hata yapabildiği için onlara

Department of Urology, Faculty of Medicine, Ege University, İzmir, Turkey

Submitted:
12.02.2013

Accepted:
24.04.2013

Correspondence:
Mustafa Serdar Kalemci
Department of Urology, Faculty of Medicine, Ege University, 35100 İzmir, Turkey
Phone: +90 232 390 25 00
E-mail: serdarkalemci@hotmail.com

©Copyright 2013 by Turkish Association of Urology

Available online at
www.turkishjournalofurology.com

her zaman güvenmemek gerekir. Kaynaklar, yazarlar, tablolar, şekiller ve bunların sıraları bir kez daha gözden geçirilmelidir. Bazen bu kısımlarda yapılacak olası hata veya hatalar kimi editör ve hakemlerde güven kaybına hatta yazının reddine neden olabilmektedir. Emin olunmayan ya da yeterli kanıt sunulamayan bölümleri değiştirmekten veya kaldırmaktan çekinmemek gerekir. Özensiz, yeterli derecede kontrol edilmemiş yazılar genellikle reddedilmektedir. Bu süreçte yazının yollanacağı dergi seçimi önemli bir noktadır. Yazı, yollanmadan önce derginin hangi tür yayınları kabul ettiğinin bilinmesinde çok büyük fayda vardır. Herhangi bir konuda bir dergiye makale göndermeden önce dergilerin “ilgi alanı” sayfasının incelenmesi yararlı olacaktır. Bu anlamda, yazınızı, benzer makalelere daha önceki sayılarında yer veren bir dergiye göndermeniz yazının kabul edilme olasılığını artırmaktadır.^[3] Bazı editörler dergiye gönderilen makalenin, derginin koşullarını yerine getirmediğini ve hakemlere gönderilecek nitelikte bir çalışma olmadığını düşünüp doğrudan reddedebilmektedir. Gönderilmesi planlanan derginin makaleleri ret veya kabul etme oranları ve yılda kaç defa yayımlandığının bilinmesi gönderilecek dergi seçimi öncesi göz önünde bulundurulmalıdır. Aslında dergi seçiminde derginin yayın kurulundan, editörüne, yayın süresinden abone sayısına kadar birçok etkenin rolü vardır, ancak günümüzde bu anlamda en önemli parametre etki faktörüdür. Etki faktörü, derginin bir yılda, önceki 2 yıla ait makalelere ait aldığı atıfların, önceki iki yılda yayınlanan makale sayısına bölünmesiyle elde edilen orandır. Etki faktörü yüksek dergilerde yayın yapmak, düşük olanlara göre daha zordur (Tablo 1).

Makaleler, ilgili dergilere genellikle e-posta ya da doğrudan normal posta yoluyla olmak üzere iki şekilde gönderilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, makale gönderilirken makale ile birlikte makalenin başlığı ve yazarları ile ilgili bilgilerin yer aldığı bir mektubun gönderilmesidir. Aday makale yanına ilâştirilen mektup ile dergiye gönderildikten sonra inceleme süreci başlamaktadır (Şekil 1). Bu sürecin uzun sürmesi durumunda yazar, editörle profesyonel bir tavırla resmi bir dilde iletişime geçmelidir. Hakemler makaleleri değerlendirse dahi makalenin kabulü ile son kararı editör vereceği için

Tablo 1. Üroloji dergilerinin etki faktörleri ve ret oranları*

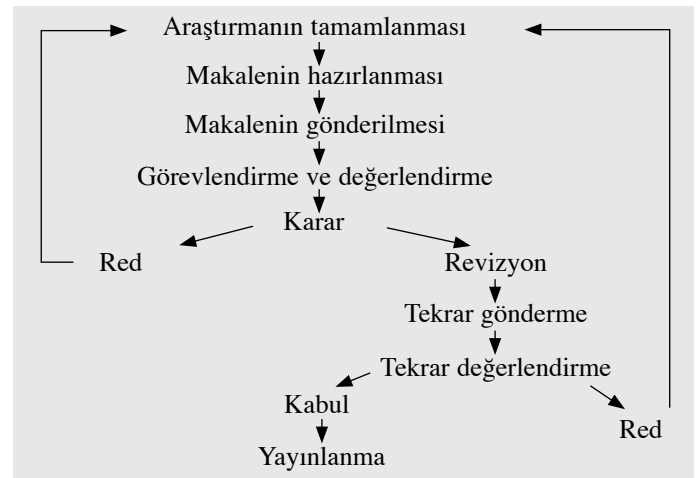
Dergi Adı	Etki Faktörü	Ret Oranı
European Urology	8,493	%90
The Journal of Urology	3,746	–
The Journal of Sexual Medicine	3,552	%68
British Journal of Urology Int.	2,844	%80
Asian Journal of Andrology	1,549	%75
Türk Üroloji Dergisi	–	%30

*Dergilerin resmi web sayfalarından alınmıştır

bu süre içinde editörle yapılan iletişime çok dikkat edilmesi gerekmektedir.

Bilimsel hakemlik, bilimsel bir çalışmanın bulgularını, yeterlilik, önem ve orijinallik açısından, konusunda deneyimli uzmanlar tarafından, değerlendirme işlemi olarak tanımlanabilir. Bazı kaynaklarda referee (hakem) bazı kaynaklarda ise reviewer (eleştirmen) kelimeleri bilimsel hakemlik anlamında kullanılmaktadır. Hakemlik mekanizmasında, yazıların kalitesini ve yazılar arası rekabeti artırmak amaçlanmaktadır. Bilimsel hakemler dergi editörü tarafından, alanında uzman kişiler arasından seçilir ve editör aşamasını geçen bir makale çoğunlukla üç hakeme gönderilir. Bilimsel hakemin aslında en önemli görevi bir makalenin en iyi hale getirilip yayımlanmasını sağlamaktır. Bir başka deyişle hakem sadece makalenin kabul veya ret kararını veren kişi değildir. Günümüzde halen birçok dergi, makalenin yazarlarını hakemlerden, hakemleri de yazarlardan gizlemektedir. Editör, hakem ve yazar arasındaki ilişkinin gizlilik prensiplerine göre yürütülmesi ve karşılıklı güvene dayanması esastır.

“Peer review” bir alanda iş veya performans kalitesini korumak veya geliştirmek amacıyla aynı alandaki diğer insanlar tarafından çalışmanın veya performansın değerlendirmesi olarak tanımlanabilir. Peer review kavramı aslında; daha büyük ve daha farklı bir grup insanın yazının zayıflıkları ve hatalarını yazının sahibi veya sahiplerinden genellikle daha iyi saptaması ve yazıyı daha tarafsız olarak değerlendirmesine dayanmaktadır. Peer review için bu alanda tarafsız yorum yapacak insanların olması gerekmektedir. Bu kişiler, yazının sahibinin yakın arkadaşları, yakınları veya iş arkadaşları arasından seçilmezler. Peer review aşaması, yazarları ilgilendikleri alandaki kabul görmüş standartlara uymaya teşvik eder, böylece konuyla ilgisiz bulgular, desteksiz iddialar, kabul edi-

Şekil 1. Bilimsel makale değerlendirme süreci

lemeyecek çıkarımlar ve kişisel görüşlerin yayımlanmasının önüne geçilmeye çalışılır.

Dergilerin birçoğu, makaleyi reddetseler bile genellikle makalenin nasıl daha iyi olabileceği ya da hangi bölümlerinin düzeltilmesi gerektiğine dair geribildirim vermektedir ve yazarlardan bu geribildirim doğrultusunda makaleyi düzeltmelerini ister. Bu aşamada yazar tarafından editöre yapılan değişiklikleri açıklayan ve inceleme sürecinin kısılmasında faydası olacak olan detaylı bir cevap mektubu yazılmalıdır (Ek 1). Cevap mektubuna “Yazımı revize etme fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim” gibi bir cümle ile başlamak akıllıca olacaktır. Yanıtınız bilimsel ve sistematik olmalıdır. Diğer yazarlardan yardım alabilir ya da cevabınızı yollamadan önce yazınızı diğer yazarların okuyup kontrol etmesini isteyebilirsiniz. Editörler tam olarak ne yaptığınızı bilmek isteyeceklerinden dolayı, hakemler tarafından üzerinde durulan noktaların tümüne ayrı ayrı cevap verilmesi gerekmektedir. “Hakemlerin düzeltmesini istediği her şeyi düzelttik” gibi bir cümle kullanmak yerine yorumlarınızla birlikte hakem yorumlarını cevap mektubunuza birlikte koymak daha faydalı olacaktır. Burada hakem ve sizin yorumlarınızın daha kolay ayırt edilebilmesi için farklı bir yazı fontu kullanmasında fayda vardır. Editör sizin ne gibi değişiklikler yaptığınızı tamamıyla ve hızlı bir şekilde anlamak isteyeceği için yapılan değişikliklere paragraf ve sayfa numarası verilmesi bu süreci hızlandıracaktır. Yazım hataları veya dilbilgisi konuları gibi minör düzeltme istendiğinde “Hakemler tarafından belirtilen tüm hataları düzelttim” gibi bir cümle kullanılabilirken, hakemin istediği düzeltmelere numara vermesi durumunda yapılan düzeltmelerin hangisini refere ettiğini belirtmek için sizin de numara vermeniz gerekmektedir. Size gelen rapordaki hakem yorumlarının fazla olması, genellikle makalenizi geliştirmeniz için hakemin size yardım etmek istediği anlamına gelmektedir, çünkü ret ifadeleri genellikle kısadır ve size yeniden başvuru yapmanız için pek açık kapı bırakmaz. Hakem raporu sonrası

eğer hakemle aynı görüşte değilseniz, sizden istenileni yapmak zorunda değilsiniz fakat bu konuda hakemin hatalı olduğu konusunda editörü ikna etmek zorundasınız. Bu durumda saygı çerçevesinde dikkatlice açıklamanızı yapıp editöre yeniden değerlendirmek için göndermeniz uygun olacaktır. Zaten akılcı bir editör sizin bu hakemlere karşı olan görüşlerinizi düşünüp tartacaktır. Burada açıklama yaparken “Hakemlerin görüşlerine tamamen katılmıyorum” veya “Hakemler bu konu hakkında bilgi sahibi değildir” gibi sert cümleler yerine “Hakemlerin isteklerini yapmaya hazırım ancak aşağıda bahsettiğim şu nedenlerden dolayı bu isteklerin yapılmasının daha iyi olacağını düşünüyorum” şeklinde ifadeler kullanılmalıdır. Aynı görüşte olmadığınız konular cevap mektubunda yeni kaynaklar veya kanıtlar ile belirtilmelidir. Eğer bu konuda sizi destekleyecek net yayınlanmış veri yoksa bu alanda başka bir bilirkişi ile bu konuyu tartışabilir ve bilirkişinin de sizle aynı fikirde olması durumunda bunu cevabınızda belirtilebilirsiniz. Editörler genellikle meşgul insanlar oldukları için cevap yazısına gereksiz veya gereğinden fazla ek bilgi konulmaması gerekmektedir. Uzun ve ayrıntılı açıklama yazılması veya yeni destekleyici materyal gönderilmesi editörler tarafından çoğu zaman gereksiz ve istenmeyen bir durum olarak karşılanmaktadır.

Dergiler makaleyi ikinci kez değerlendirirken başrolü yine editör oynamaktadır. Editör sizin yaptığınız değişiklikleri değerlendirdikten sonra makaleyi kabul veya reddedebilir ya da makalenin düzeltilmiş halini hakemlere yeniden yollayarak onlardan makaleyi yeniden değerlendirmelerini ve karar vermelerini isteyebilir. Bu aşamada hem editör hem de hakemlerin işlerini kolaylaştırdığı ve ikincil inceleme sürecini kısalttığı için, özenle hazırlanmış bir düzeltme mektubunun çok yararı olacaktır.

Aday makale tamamen reddedilse dahi, makalenin editör ve hakemler tarafından yapılan geribildirimler doğrultusunda düzeltmeler yapıp etki faktörü daha düşük bir dergiye yollanması makalenin kabul edilme şansını artıracaktır (Tablo 2). Makalenizi reddeden dergide hakemlik yapan birisinin başka dergilerde de hakemlik yapma olasılığı gibi bir durum olduğu için makalenizi herhangi bir düzeltme yapılmadan bir dergiye yollamanız pek de akılcı bir davranış biçimi değildir. Bu yüzden reddedilmiş bir çalışmanın, geribildirimler göz önüne alınıp tekrar düzenlendikten sonra ikinci bir dergiye gönderilmesi önerilmektedir.

Başarılı bir yeniden başvurunun sırrı, kendi standartlarınızdan ödün vermeden hakemleri ve editörleri saygın hissettirmekten geçmektedir. Bu konuda, net olarak yapılandırılmış ve numaralandırılmış cevap mektubu sunularak hakemler ve editörün işini kolaylaştırmak çok önem taşımaktadır. Birçok hakem ve editör, yeniden başvuru aşamasında yeni bir başvuru ve savunma için çok istekli olmadıklarından hakemlerin yorumlarının tamamının kanıta dayanarak, saygı ve mantık çerçevesinde eksiksiz olarak yanıtlanmasına çok dikkat edilmelidir. Hakem yorumlarına

Tablo 2. Makalelerin başlıca reddedilme gerekçeleri

Çalışmanın bilimsel açıdan önemsiz olması
Çalışmanın orjinal olmaması
Hipotezin test edilmemesi
Yöntemin yanlış seçilmesi
Pratik zorluklar nedeniyle planlanan yöntemin dışına çıkılması
Kötü çalışma dizaynı
Yetersiz örneklem
Kontrol grubu yok/yetersiz
İstatistiksel analiz yanlış/uygunsuz
Bulgularla desteklenmeyen sonuçlar
Çıkar çatışması
Kötü yazım

yanıt veren yazarın kişisel saldırı gibi duyguları aşması gerekmektedir ve bunun yerine nazik, objektif ve kanıta dayalı bir şekilde hakemlerin endişelerine yanıt verme üzerine konsantre olmalıdır. İrlandalı oyun yazarı ve şair Oscar Wilde'in de söylediği gibi "deneyim herkesin kendi hatasına verdiği addır". Her konuda olduğu gibi makale yazımında da elbette hatalar yapılarak doğruya ulaşılabilecektir ancak önemli olan bu yolda adımların sabırla, dikkatle ve özenle atılmasıdır.

Kaynaklar

1. CBE Style Manual Committee. 1983. CBE style manual: guide for authors, editors, and publishers in the biological sciences. 5th ed. Council of Biology Editors, Inc., Bethesda, Md.
2. Bilimsel bir makale nasıl yazılır ve yayımlanır? Altay G. TÜBİTAK 1996 Dördüncü Basım.
3. Klingner JK, Scanlon D, Pressley M. How to publish in scholarly journals. Educational Researcher 2005;34:14-20. [\[CrossRef\]](#)

Ek 1. Hakemlere Cevaplar

Bu makalenin analizi için harcadıkları zaman ve yapıcı eleştirileri için makalemizin hakemlerine teşekkür ederiz. Hakemlere verdiğimiz yanıtlar ve açıklamaları aşağıda sırayla yer almaktadır:

Hakem 1

1. Hakemin yorumuna yanıt olarak bazı hastaların tedavi başarısızlıkları sonrası ek tedavi gereksinimleri olduğu gerçeğini vurguladık.
..... (Sonuçlar, 1. paragraf)
2. Hakemin yorumuna yanıt olarak Tablo 4'deki iki adet sütunu silip bu bilgileri ana metne dahil ettik.
..... (Sonuçlar, 5. paragraf, 3. cümle)
3. Hakemin yorumuna yanıt olarak tartışma kısmının 1. cümlesini aşağıdaki şekilde değiştirip ifade ettik.
..... (Tartışma, 1. cümle)

Hakem 2

1. Hakemin yorumuna yanıt olarak "PNL" kısaltmasının tam adını ilk kullanımda açık olarak yazdık (Giriş, 2. cümle).
2. Hakemin bu yorumuna katılıyoruz. Ancak birçok hasta ilk operasyonunu başka merkezlerde olduğu için daha önceki klinik evrelerine ait veriler yetersizdi. Bu nedenle verilere ait bilgileri üzümlere veremiyoruz.
3. Hakemin yorumuna yanıt olarak sonuçlar bölümündeki cümleyi değiştirdik.
.....(Sonuçlar, 4. cümle)

Hakem 3

1. Hakemin yorumuna yanıt olarak her bir tedavi modalitesinin nasıl seçildiği ana metinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır (Gereç ve Yöntem, 2. paragraf).